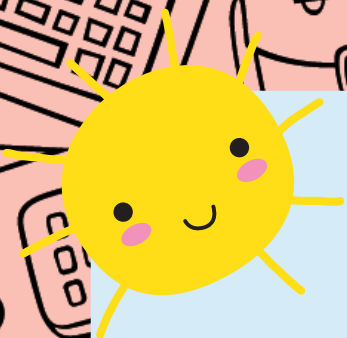

Alla lär sig!

**Förlängd läroplikt och
möjligheter för lärande**

Innehåll

Till läsaren	3
Stöd för lärandet	4
Ansökan om förlängd läroplikt medan barnet deltar i småbarnspedagogiken	6
Den förlängda läroplikten i praktiken	7
Att överväga under förskoleundervisningen	8
Exempelberättelse: Majs väg till skolan	10
Småbarnspedagogik	12
Förskoleundervisning	13
Grundläggande utbildning	14
Undervisning som ordnas enligt läroämnen och verksamhetsområden	15
Exempelberättelsen försätter: Majs skolstig	17
Vad betyder?	
Förlängd läroplikt	19
Beslut om särskilt stöd	20
Pedagogisk utredning	22
IP	23
Den grundläggande utbildningen inleds ett år senare än föreskrivet (LGru 27 §)	24
Tre stödnivåer för lärandet	24
Undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden	25
Särskilda undervisningsarrangemang (LGru 18 §)	26
Elevvård	26
Morgon- och eftermiddagsverksamhet	27
Samarbetspartner för undervisningen	28
Utrad ur lagen om grundläggande utbildning (1998/628) och läropliktslagen (2020/1214)	29
Nyttiga material och länkar	31
Källor	32
Anteckningar	33

TILL LÄSAREN

Syftet med denna handbok är att ge information om det som ska beaktas vid planering av skolstigen för barn med grav funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom. Handboken är riktad till vårdnadshavare, yrkesutbildade inom habiliteringsarbete och sjuk- och hälsovård samt personal inom småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning.

När det föds ett barn med grav funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom i en familj, måste många vardagliga saker beaktas, anvisningar behövs av hälsovårds- och habiliteringspersonal och dessutom behövs det förvaltningsbeslut om stöd för barnets växande och lärande. Också barnets skolstig kräver noggrann planering. I planeringsskedet ska man överväga hur förskoleundervisningen ska ordnas och vilken slags klass och lärmiljö som skulle vara bäst för barnet i den grundläggande utbildningen, vilka hjälpmedel som behövs i daghemmet eller skolan och hurdan undervisning som lämpar sig för barnet. Ett barn med grav funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom drar möjligtvis också nytta av förlängd läroplikt, som på grund av sin lagstadgade status tryggar barnets rätt till exempelvis en mindre gruppstorlek.

I denna handbok beskrivs hur förlängd läroplikt påverkar barnets lärstig. Det ges information om till exempel vilka alternativ barnet har i fråga om förskoleundervisningens längd innan det inleder den grundläggande utbildningen. Dessutom ingår kortfattad information om läroplansalternativen i den grundläggande utbildningen. Under barnets skolstig utarbetas flera dokument om hur barnets skolvardag och undervisning ska ordnas i praktiken. Handboken belyser hur beslutet om särskilt stöd möjliggör stöd för barnets lärande i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Den ger också information om dokumenten relaterade till undervisningen och förvaltningsbeslutet samt de termer som används i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Handboken togs fram i samband med verksamheten i VIP-nätverkets temagrupp för undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden.

STÖD FÖR LÄRANDET

I förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen har barnet rätt till stöd för sitt lärande och för upprätthållandet av sin funktionsförmåga. I Finland finns tre nivåer av **stöd för lärande och skolgång: allmänt, intensifierat och särskilt stöd**. Denna handbok behandlar ordnandet av förskoleundervisning och grundläggande utbildning för ett barn med grav funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom på nivån särskilt stöd.

Särskilt stöd är den starkaste stödformen för barnets växande, lärande och skolgång, och det består av specialundervisning och annat stöd som barnet behöver. Specialundervisningen stöder lärandet, medan annat stöd ges för upprätthållande av barnets funktionsförmåga, till exempel övning av färdigheter som behövs i vardagen. Utbildningsanordnaren ska se till att det fattas ett **beslut om särskilt stöd** för barnet, ett beslut där man fastställer var barnet ska undervisas och hur undervisningen ska ordnas. Innan beslutet fattas ska eleven och vårdnadshavaren höras. De ska ges information om frågor som rör det särskilda stödet och fattandet av beslutet. I samband med att beslutet om särskilt stöd fattas anges också vilka biträdestjänster och hjälpmedel samt till exempel stöd-tjänster från Valteri center för lärande och kompetens som eleven har beviljats.

Planeringen av barnets skolgång kan inledas redan det år barnet fyller fyra år. Tidig planering ger utbildningsanordnaren i barnets hemkommun möjlighet att överväga vilken undervisningsplats som bäst skulle tjäna barnet i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. I förskoleskedet kan undervisningsplatsen vara till exempel ett daghem, en skola eller en annan enhet som erbjuder förskoleundervisning. När dessa frågor övervägs ska barnets individuella behov beaktas när det gäller undervisningsgruppens storlek och lärmiljön, det vill säga sådant som ska fastställas i beslutet om särskilt stöd.

I samband med beslutet om särskilt stöd fattas också beslutet om **förlängd läroplikt**. Förlängd läroplikt innebär att läroplikten börjar ett år tidigare än vad som föreskrivs, det vill säga det år barnet fyller sex år. Normalt börjar läroplikten för barnen ett år senare, det vill säga det år de fyller sju år. Förlängd läroplikt rekommenderas för barn med grav funktionsnedsättning, allvarlig sjukdom eller försenad utveckling.

Syftet med förlängd läroplikt är att stärka barnets färdigheter så att hen klarar av den grundläggande utbildningen så bra som möjligt. Målet är att beslutet om förlängd skolplikt ska fattas redan när barnet är fem år gammalt. Övergång till

förlängd läroplikt är möjlig också under förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

För ett barn som fått ett beslut om särskilt stöd utarbetas i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen en individuell plan för anordnande av undervisning, den så kallade IP:n, och vid behov också en plan för barnets förskoleundervisning. Om ett barn i förskoleundervisning dessutom behöver kompletterande småbarnspedagogik, ska man enligt lagen om småbarnspedagogik också utarbeta en individuell plan för småbarnspedagogik för barnet. I denna plan antecknas det stöd som barnet behöver. När det gäller småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen ska ett eventuellt stöd samordnas med det stöd som ges i förskoleundervisningen och även antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Det finns inget hinder för att utarbeta en enda plan som inkluderar barnets plan för förskoleundervisningen, IP:n och barnets plan för småbarnspedagogik, så länge planen tydligt visar om målen gäller förskoleundervisning, grundläggande utbildning eller kompletterande småbarnspedagogik. Det är bra att notera att ett förskolebarn som får kompletterande småbarnspedagogik får särskilt stöd baserat på två olika lagar. I barnets plan för småbarnspedagogik ska man anteckna motiveringen i det beslut om särskilt stöd som fattas för kompletterande småbarnspedagogik som baserar sig på lagen om småbarnspedagogik. Det är således bra att beakta att barnets plan för småbarnspedagogik ska kunna användas som grund för ett förvaltningsbeslut, om barnets plan för förskoleundervisning och IP:n är samma dokument. Anordnaren av småbarnspedagogik bör överväga hur denna lagstadgade skyldighet ska fullgöras. Man kan antingen utarbeta separata planer eller ta fram blanketter som omfattar båda planerna. Planerna kan utarbetas så att de första sidorna gäller förskoleundervisningen och IP:n och de följande sidorna ordnandet av småbarnspedagogiken. Basuppgifterna är dock desamma i båda blanketterna. I sitt arbete beaktar personalen beaktar barnets dag som en helhet.

Den som för det egna barnet eller ett barn inom förskoleundervisningen har frågor om barnets utveckling, lärande, välbefinnande och funktionsförmåga kan kontakta kundtjänsten eller servicehandledningen för den lokala småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen, en speciallärare inom småbarnspedagogiken eller sakkunniga i en sektorsövergripande grupp inom hälso- och sjukvården.

Du kan läsa mer om begreppen i avsnittet "Vad betyder" i denna handbok från och med sidan 19.

ANSÖKAN OM FÖRLÄNGD LÄROPLIKT MEDAN BARNET DELTAR I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

- Vårdnadshavaren meddelar utbildningsanordnaren i sin hemkommun om sitt barns behov av särskilt stöd och förlängd läroplikt.
 - Du kan också ställa frågor om din hemkommuns praxis hos kundtjänsten eller servicehandledningen för kommunens småbarnspedagogik eller förskoleundervisning.
 - Den sektorsövergripande gruppen inom hälso- och sjukvården ansvarar för att hjälpa vårdnadshavare när dessa meddelar utbildningsanordnaren om behovet av förlängd läroplikt.
- Vårdnadshavaren bifogar de för ansökan nödvändiga expertutlåtandena av läkare eller psykolog, utlåtanden i vilka graden av barnets funktionsnedsättning eller sjukdom definieras. Den sektorsövergripande grupp inom hälso- och sjukvården (till exempel habiliteringshandledare, läkare) som har att göra med barnet hjälper till med att skaffa expertutlåtandena.
- Utbildningsanordnaren ordnar ett möte där barnet och vårdnadshavarna hörs. På detta möte behandlas frågor som gäller både förlängd läroplikt och särskilt stöd, innehållet i beslutet om särskilt stöd och motiveringar. Barnet hörs i enlighet med sin ålder och sina förutsättningar.
- I beslutet om särskilt stöd bestäms flera frågor som är viktiga med tanke på barnets rättsskydd eller användningen av resurser. Beslutet om förlängd läroplikt fattas i samband med beslutet om särskilt stöd.
- I beslutet om särskilt stöd antecknas att den förlängda läroplikten börjar den 1 augusti det år barnet fyller sex år.
- Utbildningsanordnaren beslutar var barnet ska ges förskoleundervisning i beslutet om särskilt stöd.

DEN FÖRLÄNGDA LÄROPLIKTEN I PRAKTIKEN

Femåring

Enligt vårdnadshavarnas val

- Barnet kan inleda avgiftsfri förskoleundervisning som föregår läroplikten.
- Ett beslut om särskilt stöd har fattats för barnet. I beslutet nämns att den förlängda läroplikten börjar den 1 augusti det år barnet fyller sex år

Inom förskoleundervisningen utarbetas för barnet en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas, en så kallad IP. Om ett barn i förskoleundervisning dessutom behöver kompletterande småbarnspedagogik, ska man enligt lagen också utarbeta en individuell plan för småbarnspedagogik för barnet. Dessutom ska det fattas ett beslut om särskilt stöd för den tid som den kompletterande småbarnspedagogiken pågår. OBS! Barnets plan för förskoleundervisningen, IP:n och planen för småbarnspedagogiken kan vara ett gemensamt dokument av vilket tydligt framgår vilka delar som gäller vilka planer.

ELLER

- Barnet fortsätter i småbarnspedagogiken och ett förvaltningsbeslut fattas för barnet. Barnet har en plan för småbarnspedagogik.

Sexåring

- Den förlängda läroplikten börjar den 1 augusti det år barnet fyller sex år.
- Barnet deltar i **förskoleundervisning** som hör till den förlängda läroplikten och barnet är **läropliktigt**.
- Barnet får särskilt stöd och det utarbetas en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas för barnet, det vill säga en IP, som grundar sig på läroplanen för förskoleundervisningen.
- Om ett barn i förskoleundervisning dessutom behöver kompletterande småbarnspedagogik, ska man enligt lagen också utarbeta en individuell plan för småbarnspedagogik för barnet. Dessutom ska det fattas ett förvaltningsbeslut om särskilt stöd för den tid som den kompletterande småbarnspedagogiken pågår.

OBS! Barnets plan för förskoleundervisningen, IP:n och planen för småbarnspedagogiken kan vara ett gemensamt dokument i vilket de olika planerna behandlas separat.

ATT ÖVERVÄGA UNDER FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN:

Sexåring

- **Ska barnet övergå till den grundläggande utbildningen efter ett förskoleår det år barnet fyller sju år?**
 - Hurdan lärmiljö är lämplig för barnet?
 - Behöver beslutet om särskilt stöd granskas om barnet överförs till den grundläggande utbildningen?
- **Skulle barnet ha nytta av att fortsätta i förskoleundervisningen följande läsår, det vill säga när det är sju år gammalt?**
 - Om det är förenligt med barnets bästa att fortsätta i förskoleundervisningen följande läsår, ska det fattas ett beslut enligt 27 § i lagen om grundläggande utbildning om att den grundläggande utbildningen inleds ett år senare än föreskrivet. I detta beslut behövs som motivering en psykologisk och vid behov medicinsk utredning.
 - Hurdan lärmiljö ska väljas?
 - Behöver beslutet om särskilt stöd granskas om barnet fortsätter i förskoleundervisningen?
 - Hur stöder förskoleundervisningen barnets förutsättningar att inledaskolgången och hur ger den barnet bättre möjligheter att klara sig i den grundläggande utbildningen?

OBS! Om barnet som femåring har deltagit i förskoleundervisning som föregår läroplikten, är ett så kallat tredje förskoleår möjligt endast i mycket excepti-onella situationer, till exempel om barnet haft mycket frånvaro i förskoleunder-visningen. Ett tredje förskoleår är möjligt med ett beslut enligt 27 § i lagen om grundläggande utbildning (om inledning av läroplikten ett år senare än föreskri-vet). Beslutet ska grunda sig på en psykologisk eller medicinsk utredning och på överväganden om huruvida barnet skulle få bättre förutsättningar för studier med mer krävande mål när den grundläggande utbildningen börjar och huruvi-da det skulle klara av skolgången bättre efter ett tredje förskoleår.

Sjuåring

- **Barnet fortsätter i förskoleundervisningen** på basis av ett beslut enligt 27 § i lagen om grundläggande utbildning.
- Beslutet om särskilt stöd granskas vid behov.

ELLER

- **Barnet övergår till den grundläggande utbildningen.**

- Eleven studerar i den grundläggande utbildningen i undervisning som ordnas **enligt läroämnena eller verksamhetsområdena**.
- Beslutet om barnets normala undervisningsgrupp fattas i samband med att beslutet om särskilt stöd fattas.
- Beslutet om särskilt stöd granskas vid behov under läsåret (t.ex. individualisering av lärokursen i ett läroämne, vid behov övergång till undervisning enligt verksamhetsområdena).

Åttaåring

Om man ansökt om ett beslut för barnet om inledande av den grundläggande utbildningen ett år senare än föreskrivet (lagen om grundläggande utbildning 27 §), inleder barnet den grundläggande utbildningen det år barnet fyller åtta år. Barnet börjar i årskurs 1 ett år senare än sina jämnåriga och den grundläggande utbildningen upphör också ett år senare än för de jämnåriga.

- I den grundläggande utbildningen ordnas elevens undervisning enligt läroämnena eller verksamhetsområdena. Om undervisningen enligt verksamhetsområdena bestäms i beslutet om särskilt stöd.
- Beslutet om barnets normala undervisningsgrupp fattas i samband med beslutet om särskilt stöd.
- Beslutet om särskilt stöd för eleven granskas vid behov under läsåret (t.ex. individualisering av lärokursen i ett läroämne, vid behov övergång till undervisning enligt verksamhetsområdena, biträdestjänster, hjälpmedel).

Om det under förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen observeras att barnet skulle dra nytta av förlängd läroplikt:

- Vårdnadshavaren meddelar utbildningsanordnaren i sin hemkommun om sitt barns behov av förlängd läroplikt och särskilt stöd.
- Vårdnadshavaren skaffar de nödvändiga expertutlåtandena i vilka graden av barnets funktionsnedsättning eller sjukdom definieras.
- Det ordnas ett möte där vårdnadshavaren och barnet hörs.
- Utbildningsanordnaren beslutar om barnets studieplats i samband med beslutet om särskilt stöd.

Se figuren "Lärstigar inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och nödvändiga beslut" på www.opf.fi/sv/utbildning-och-examina/forlangd-laroplikt eller på sidan 18 i denna handbok.

Exempelberättelsen: MAJS STIG TILL SKOLAN

Hej!

Här är vår familj: mamma Saga, pappa Vilhelm och barnen Maj och Malin. Maj och Malin är tvillingar som föddes tio veckor före beräknad tid. Malin utvecklas åldersenligt. Efter tvillingarnas födelse konstaterades att Maj har en hjärnskada och på grund av det en CP-skada. Maj behöver rullstol som hjälpmedel för att röra sig, hon kommunicerar och interagerar med enstaka ord och korta meningar, ljud samt miner och gester. Hon kan uppfatta tydliga bilder och föremål på nära avstånd. Maj tycker om att vara på tumanhand med en vuxen. Hon blir irriterad av hög ljudvolym och en rörig miljö.

Det har varit fint att flickorna kunnat vara i samma daghemsgrupp. Vi lärde känna personalen inom småbarnspedagogiken och vår vardag underlättades när vi behövde köra till bara en vårdplats före jobbet. Malin berättade om dagens händelser, vilket underlättade kommunikationen med Maj.

När Maj och Malin var fyra år gamla fick vi på ett möte på daghemmet veta att Maj skulle kunna börja i förskolan redan som femåring. Först tyckte vi att det var konstigt! Varför skulle Maj börja i förskolan redan då, när så många vardagliga saker var svåra för henne? På mötet förklarade specialläraren i småbarnspedagogik, Majs terapeut och habiliteringshandledaren från sjukhuset att det skulle stödja Majs växande och utveckling till skolelev om hon skulle inleda förskoleundervisningen ett år tidigare än normalt. Det skulle i praktiken gå till så att vi föräldrar skulle ansöka om ett beslut om förlängd läroplikt och särskilt stöd för Maj av kommunens utbildningsdirektör. Specialläraren i småbarnspedagogik hjälpte oss att fylla i ansökningsblanketterna och sjukhusets habiliteringshandledare såg till att vi fick tid till den läkare som ansvarar för Majs vård. Läkaren skrev ett utlåtande om grav funktionsnedsättning för Maj. Samtidigt konstaterades att hon hade nedsatt synförmåga. Hon blev också bedömd av en psykolog som gav oss ytterligare information om hennes förmågor, vilket stödde planeringen av hennes skolstig.

På våren hade vi ett möte med utbildningsdirektören, och vi tog också med Maj till det. Under mötet, som kallades hörande av vårdnadshavare, gick vi igenom frågor kring beslutet om förlängd läroplikt och särskilt stöd, till exempel om Majs behov av hjälp och stöd för lärandet och upprätthållandet av funktionsförmågan. Under mötet blev vi tillfrågade om vi ville att Maj skulle inleda förskoleundervisningen nästa höst. Förskoleundervisningen kan inledas det år barnet fyller fem år. Vi svarade ja!

I augusti inledde Maj förskoleundervisningen i samma bekanta daghemsgrupp. Malin var i samma grupp i femåringarnas aktivitetsgrupper och Maj officiellt i förskolan. I och med att Maj började i förskolan utarbetades det för henne en IP som innehöll hennes mål för förskoleundervisningen. Majs mål var att kunna välja

mellan alternativ, hälsa, öva öga-hand-koordinationen och vänta på sin tur i sociala situationer. Dessutom antecknades i IP:n hur mycket specialläraren i småbarnspedagogik ska stödja Maj och hur Majs förskoleundervisning i praktiken ska ordnas på daghemmet. Maj deltog ibland i samma aktiviteter som Malin, nu och då deltog hon i 3–4-åringarnas aktiviteter och var till exempel på tumanhand med läraren i småbarnspedagogik. För den tid som Maj skulle delta i kompletterande småbarnspedagogik utarbetades en plan för småbarnspedagogik för henne. Planen för småbarnspedagogik ingick i samma dokument som IP:n, men som en separat del.

På våren under Majs första förskoleår ordnades ett möte i vilket också skolans speciallärare deltog. Specialläraren rekommenderade att Maj under sitt andra förskoleår skulle övergå till skolan. Då blev vi förskräckta, eftersom den skola som specialläraren föreslog låg på andra sidan av staden och Maj inte kände någon i skolan. Dessutom skulle hennes transport till och från skolan vara utmanande. Specialläraren berättade att skolan hade goda och tillgängliga utrymmen samt en lämplig undervisningsgrupp för Maj. Daghemmet rekommenderade också att hon börjar i den här skolan, eftersom den förskoleundervisning som hon deltog i skulle flyttas till en annan plats. Nästa år skulle daghemmets förskolegrupp undervisas på byggnadens andra våning, och gruppen skulle vara rätt livlig och högljudd. På mötet diskuterade vi också skolresan: Det var möjligt att för Maj ansöka om skolskjuts till och från den nya förskolan.

Hela familjen besökte skolan och klassen. Efter besöket ansåg vi att denna klass skulle vara den rätta platsen för Maj. Maj blev också alldeles till sig av alla saker i klassen, särskilt gungsisen.

Under våren ordnades ett möte på daghemmet, där vi vårdnadshavare blev hörda om frågor som rörde Majs pedagogiska utredning. Vi konstaterade att Maj behöver hjälpmedel i skolan (ståställning, läsbord, arbetsstol, punktbelysning) och skolgångshandledarens hjälp i alla dagliga aktiviteter i skolan. Dessutom behöver hon skolskjuts och eftermiddagsvård. I början av sommaren fick vi hennes nya beslut om särskilt stöd där det nämndes på vilken skola hon kommer att få förskoleundervisning och senare grundläggande utbildning. I beslutet om särskilt stöd nämndes också det stöd som Maj skulle få av skolgångshandledaren, stödtjänsterna från Valteri center för lärande och kompetens, den förlängda läroplikten och hjälpmedlen.

Följande höst övergick Malin till förskolegruppen i det bekanta daghemmet medan Maj åkte taxi till sin skola. I Majs klass fanns sex barn och alla utom hon gick i årskurs 1–3. I slutet av läsåret fick båda flickorna deltagarintyg från förskoleundervisningen. Malin övergick nästa höst till årskurs 1 i den närmaste skolan. Maj fortsatte till årskurs 1 i samma grupp och med samma lärare som i förskolan.

SMÅBARNSPEDAGOGIK

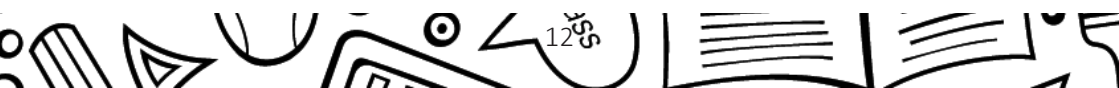
Alla barn under skolåldern har rätt till småbarnspedagogik. Det är vårdnadshavarna som beslutar om barnet ska delta i den. Småbarnspedagogiken är en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård av 0–6-åringar och där pedagogiken har en nyckelroll. Småbarnspedagogiken stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Småbarnspedagogiken lägger grunden för livslångt lärande.

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För alla barn som deltar i daghemsverksamhet eller familjedagvård utarbetas en plan för småbarnspedagogik, vilket föreskrivs i lagen om småbarnspedagogik. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utgå från barnets bästa och behov. Man ska ta reda på vilka åsikter och önskemål barnet har och beakta dessa när planen för småbarnspedagogik utarbetas.

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt att få allmänt, intensifierat eller särskilt stöd i enlighet med 15 a § i lagen om småbarnspedagogik. Anordnaren av småbarnspedagogik är skyldig att ge barnet det stöd som det behöver i daghemmet eller familjedagvården. Barnets behov av stöd ska bedömas och stödet ordnas utan dröjsmål. I småbarnspedagogiken ordnas stödet som allmänt, intensifierat och särskilt stöd. I barnets plan för småbarnspedagogik antecknas det stöd som barnet behöver, det vill stödnivån, stödformerna och ordnandet av dem samt ansvaret och arbetsfördelningen för stödformerna.

Källa:

www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-planen-smabarnspedagogik

FÖRSKOLEUNDERVISNING

I förskoleundervisningen iakttas läroplanen för den. Förskoleundervisningens mål är att barnet får färdigheter och förmågor som stöder dess övergång till den grundläggande utbildningen, det vill säga skolstigen. Förskoleundervisning kan ordnas i daghem, i skolor eller på andra lämpliga platser. Enligt 3 § 2 mom. i förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) ska förskoleundervisning ges under minst 700 timmar per år. Inom förskoleundervisningen är de tre nivåerna av stöd för lärandet allmänt, intensifierat och särskilt stöd. För elever som får särskilt stöd fattas beslutet om var de ska ges förskoleundervisning i samband med beslutet om särskilt stöd. Förskoleundervisningen för ett barn som omfattas av förlängd läroplikt kan pågå i ett eller två år.

I förskoleundervisningen används pedagogik som lämpar sig för småbarnspedagogiken och barnets intresseområden beaktas. Leken i dess olika former är starkt närvarande i förskoleundervisningens verksamhet. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan finns närmare information om förskoleundervisningens innehåll och mål samt sätten att genomföra den.

I barnets vardag är de stöd som ges för växande, lärande och funktionsförmåga i hög grad sammankopplade. I förskoleundervisningen ska man för ett barn som får särskilt stöd ställa upp individuella mål för lärandet och för upprätthållandet av funktionsförmågan, och dessa mål ska antecknas i elevens IP. Om ett barn i förskoleundervisning dessutom behöver kompletterande småbarnspedagogik, ska man enligt lagen om småbarnspedagogik också utarbeta en individuell plan för småbarnspedagogik för barnet. Det kan utarbetas ett gemensamt dokument för IP:n, barnets plan för förskoleundervisning och barnets plan för småbarnspedagogik, men de olika planerna ska behandlas separat.

Även om barnet ges förskoleundervisning i en klass inom den grundläggande utbildningen i skolan får undervisningen inte ordnas enligt läroämnena eller verksamhetsområdena.

Undervisning enligt läroämnena eller verksamhetsområdena kan inledas först i årskurs 1 inom den grundläggande utbildningen. Inom förskoleundervisningen har barnet alltid mål för lärandet, och målen ska grunda sig på läroplanen för förskoleundervisningen. I morgon- och/eller eftermiddagsverksamhet som ordnas i en skola utarbetas ingen plan för småbarnspedagogik för barn som deltar i förskoleundervisning, eftersom morgon- och/eller eftermiddagsverksamhet inte är verksamhet som omfattas av lagen om småbarnspedagogik.

Källa: www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/vad-ar-forskoleundervisning

GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING

Ett barn som omfattas av förlängd läroplikt kan inleda den grundläggande utbildningen det år barnet fyller sju år. När den grundläggande utbildningen börjar studerar eleven antingen enligt läroämnena eller verksamhetsområdena.

I den **undervisning som ordnas enligt läroämnena** studerar eleverna läroämnena, såsom modersmål, matematik samt konst- och färdighetsämnena. Du kan läsa mer om målen och innehållet i undervisning som ordnas enligt läroämnena i den lokala läroplanen för den grundläggande utbildningen. I den lokala läroplanen finns mer detaljerad information om undervisningen i läroämnena (årsveckotimmar, årskurser) och om dess innehåll och mål.

Målet för den **undervisning som ordnas enligt verksamhetsområdena** är att ge eleven sådana kunskaper och färdigheter som hen behöver för att klara sig så självständigt som möjligt i livet. Enligt normerna ska undervisning som ordnas enligt verksamhetsområdena grunda sig på en grav utvecklingsstörning, en allvarlig funktionsnedsättning eller en sjukdom. I undervisningen enligt verksamhetsområdena ingår i stället för läroämnena verksamhetsområdena: motoriska färdigheter, språk och kommunikation, sociala färdigheter, färdigheter för dagliga rutiner och kognitiva färdigheter. Elever som deltar i undervisning enligt verksamhetsområdena har individuella lärandemål som ställs upp per verksamhetsområde. Målen och undervisningens innehåll beskrivs i elevens IP. I den lokala läroplanen för den grundläggande utbildningen kan du också få information om innehållet i undervisningen enligt verksamhetsområdena.

Beslutet om det lämpligaste sättet att ordna undervisning för barnet ska fattas i samarbete med vårdnadshavaren. Om undervisning enligt verksamhetsområdena väljs för barnet, ska det fattas beslut om detta i samband med beslutet om särskilt stöd.

UNDERVISNING SOM ORDNAS ENLIGT LÄROÄMNET OCH VERKSAMHETSOMRÅDEN

Undervisning som ordnas enligt läroämnena	Undervisning som ordnas enligt verksamhetsområdena
Eleven kan få allmänt, intensifierat eller särskilt stöd.	Eleven får alltid särskilt stöd.
Ett beslut om förlängd läroplikt är inte nödvändigt.	Eleven har vanligen ett beslut om förlängd läroplikt.
Förlängd läroplikt möjliggör studier enligt läroämneshelheter (definieras i den lokala läroplanen) och eleven kan befrias från studier i det andra inhemska språket och främmande språk.	
Både för elever som bara får särskilt stöd och för elever som omfattas av förlängd läroplikt har klassens storlek fastställts i förordningen om grundläggande utbildning (2 §, 2 och 3 mom.).	För elever som omfattas av förlängd läroplikt har klassens storlek fastställts i förordningen om grundläggande utbildning (2 §, 3 mom.).
Antalet veckotimmar baserar sig på den lokala läroplanen och årskursnivån.	Antalet veckotimmar baserar sig på den lokala läroplanen och årskursnivån.
Antalet veckotimmar kan minskas genom ett beslut enligt 18 § i lagen om grundläggande utbildning, till exempel av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd.	Antalet veckotimmar kan minskas genom ett beslut enligt 18 § i lagen om grundläggande utbildning, till exempel av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd
Elevens normala undervisningsgrupp fastställs i beslutet om särskilt stöd. Det ska finnas starka motiveringar för beslutet och orsaken måste utgå från elevens bästa. För elever som får särskilt stöd fattas beslutet som en del av beslutet om särskilt stöd.	Elevens normala undervisningsgrupp fastställs i beslutet om särskilt stöd. Det ska finnas starka motiveringar för beslutet och orsaken måste utgå från elevens bästa. För elever som får särskilt stöd fattas beslutet som en del av beslutet om särskilt stöd.
Eleven kan ha en plan för lärande (intensifierat stöd) eller en IP (särskilt stöd).	Eleven har alltid en IP.
De individuella målen och det centrala innehållet beskrivs separat för varje läroämne.	I IP:n fastställs de individuella målen och det centrala innehållet samt bedömningen av elevens framsteg enligt verksamhetsområdena.

Eleven kan ha en allmän eller individualiserad lärokurs i olika läroämnena.	Eleven har inga läroämnena. Om undervisning ordnad enligt verksamhetsområden har valts kan eleven inte ha individualiserade lärokurser i olika läroämnena.
Innehållet i de läroämnena som eleven studerar enligt den allmänna lärokursen kan undervisas med hjälp av särskilt prioriterade områden.	
De individualiserade målen som anges i IP:n för läroämnena härleds från de allmänna målen för läroämnena i den lokala läroplanen (enligt årskurs).	Verksamhetsområdena kan också innehålla enskilda mål baserade på läroämnena (till exempel matematiska färdigheter), om eleven har styrkor, förutsättningar eller intresse för läroämnena i fråga.
Också innehåll som används på lägre årskurser kan vara till nytta när målen för de individualiserade läroämnena fastställs. Individualiseringen av lärokurserna i ett läroämne görs i samarbete med eleven och vårdnadshavaren. Detta bestäms i beslutet om särskilt stöd.	Målet är att ge eleven sådana kunskaper och färdigheter som hen behöver för att klara sig så självständigt som möjligt i livet. När målen ställs upp samarbetar man med vårdnadshavarna och utnyttjar elevens styrkor och motivation.
Eleven kan få befrielse från studier i läroämnena genom ett beslut enligt 18 § i lagen om grundläggande utbildning, och i stället för det läroämne som hen befriats från kan eleven få undervisning i ett annat läroämne eller ledd verksamhet . Den ledda verksamheten kan till exempel bestå av övning av färdigheter som behövs i vardagen eller i sociala situationer.	
Undervisningen kan ordnas årskursintegrerat. Eleven har ett eget studieprogram.	
Bedömningen genomförs enligt den lokala läroplanen. Betygsbedömningen av individualiserade lärokurser i läroämnena kan vara verbal.	Bedömningen är alltid verbal.
Enligt lagen om grundläggande utbildning har eleven rätt att av utbildningsanordnaren avgiftsfritt få de särskilda hjälpmedel som krävs för att hen ska kunna delta i undervisningen. Om eleven behöver andra hjälpmedel kan hen ansöka om dem hos FPA.	Enligt lagen om grundläggande utbildning har eleven rätt att av utbildningsanordnaren avgiftsfritt få de särskilda hjälpmedel som krävs för att hen ska kunna delta i undervisningen. Om eleven behöver andra hjälpmedel kan hen ansöka om dem hos FPA.
Vitsorden i elevens avgångsbetyg inverkar på vilka alternativ eleven har för studier på andra stadiet.	De fortsatta studierna består i regel av utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv (TELMA).

Exempelberättelsen fortsätter: MAJS SKOLSTIG

Mamma berättar:

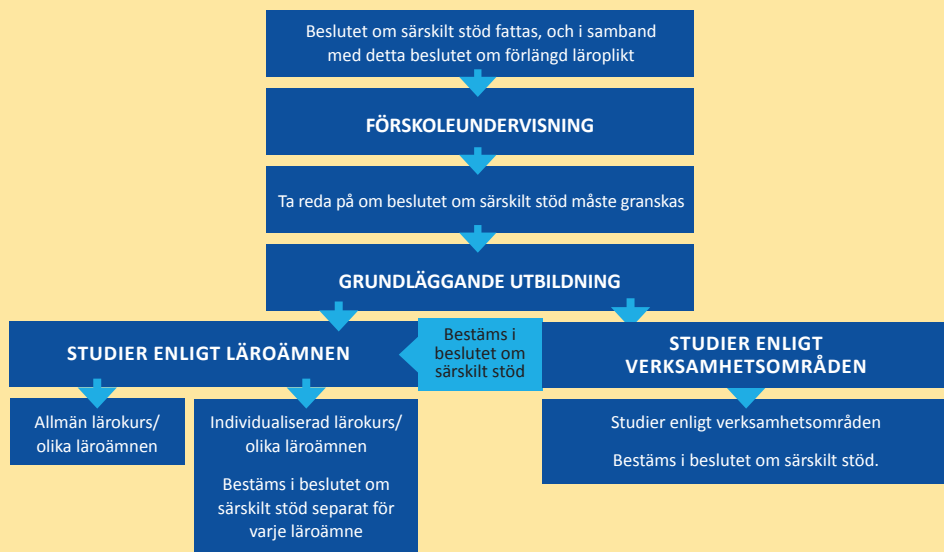
Majs övergång till årskurs 1 i den grundläggande utbildningen gick smidigt. Läraren, skolgångshandledarna och klasskamraterna var bekanta, eftersom Maj hade haft samma grupp under förskoleåret. I årskurs 1 började Maj studera enligt läroämnena, och under höstens IP-samtal berättade läraren att Maj skulle få individualiserade lärokurser i läroämnena. Individualiseringen betydde att bedömningen av Maj skulle basera sig på hennes individuella mål, det vill säga hennes undervisning skulle inte gå framåt i samma takt som för de andra förstaklassarna. Vi kom gemensamt överens om att Majs mål skulle vara att lära sig de inhemska bokstäverna och läsa stavelser med två bokstäver. Läraren rekommenderade också att helord börjar användas, och därför gavs Maj också målet att lära sig läsa helord. I matematik övade hon klockslagen (jämna, halva) samt addition och subtraktion inom talområdet 0–10. I gymnastik individualiserades hennes mål, eftersom hon på grund av sin nedsatta syn och rörelsenedsättning har svårt att röra sig. Lärokurserna i omgivningslära och religion individualiserades, men i musik och bildkonst följde hon den allmänna lärokursen, även om det i IP:n beaktades att hennes rörelse- och synnedsättning inverkar på lärandet och påvisandet av kunnande. Det första skolåret gick bra med dessa individualiserade lärokurser.

De följande skolåren gick också någorlunda bra. Maj lärde sig känna igen cirka 30 helord och lyckades så småningom kombinera bokstäver till stavelser. Men hon lärde sig inte att läsa under nybörjarundervisningen och gjorde inga framsteg i matematik. Läroämnenas lärokurser individualiserades mer, en efter en. Detta innebar att en ny pedagogisk utredning gjordes och att beslutet om särskilt stöd granskades nästan varje läsår. I årskurs 4 hade alla läroämnenas lärokurser individualiserats och hon hade befriats från att studera engelska. Som stöd i sitt lärande använde hon en surfplatta som hon kunde lyssna på läroböcker och spela inlärningsspel med. Den motiverade henne mycket. Maj hade många utmaningar i lärandet och lärandet gick inte framåt.

Under IP-mötet på hösten när hon gick i årskurs 4 föreslog hennes lärare att hon skulle övergå till undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden. Det skulle innebära att Maj inte längre skulle ha några läroämnena och att man i undervisningen skulle fokusera på sådant som hon behöver kunna för att leva så självständigt som möjligt. I skolan skulle hon få öva de färdigheter som hon behöver i vardagen. Hon kunde dock fortsätta sina läs- och skrivövningar och även matematikövningar, eftersom dessa övningar och färdighetsmål skulle vara till nytta för henne också i framtiden. I årskurs 4 genomgick Maj också en psykologisk bedömning, och psykologen rekommenderade övergång till undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden.

På våren i årskurs 4 gjordes en pedagogisk utredning i vilken övergången till undervisning enligt verksamhetsområden motiverades. Vi vårdnadshavare hördes under ett möte dit också Maj bjöds in. På mötet var vi överens om att det skulle vara till fördel för Maj om hon övergick till undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden. På sommaren fick vi hemskickat ett beslut om särskilt stöd i vilket nämndes att Maj skulle övergå till undervisning enligt verksamhetsområden. I beslutet nämndes även andra stöd som Maj behöver för sitt lärande (skolgångshandledare, hjälpmedel, förlängd läroplikt och Valteris handledningstjänster).

Maj studerade enligt verksamhetsområden under den tid som den grundläggande utbildningen varade. I hennes IP antecknades tydliga mål som siktade på att hon ska kunna leva ett självständigt liv. Målen gällde i hög grad dagliga rutiner och till exempel användning av pengar, skötsel av hemmet och matlagning. Dessutom övade Maj att läsa helord, men läsningsövningarna var inriktade på sådant hon behöver i vardagen. Maj övade sig också på att använda miniräknare, så att hon skulle kunna räkna hur mycket till exempel inköp kostar. Lektioner med akademiskt innehåll ingick inte i undervisningen och skoldagarna var mer omfattande helheter som var inriktade på övning av färdigheter som behövs i vardagen. När flickorna gick ut årskurs 9 hade vi en dubbelfest hemma. Både Maj och hennes tvillingsyster Malin fick avgångsbetyg. Malin hade ett medeltal på 8,9 i sitt betyg. Maj fick ett verbalt betyg i vilket verksamhetsområdena bedömdes. Malin ska gå vidare till gymnasiet, medan Maj ska genomföra sina studier på andra stadiet på yrkesinstitutets linje för utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv.

Figur: Lärstigar inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och nödvändiga beslut www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/forlangd-laroplikt

Vad betyder?

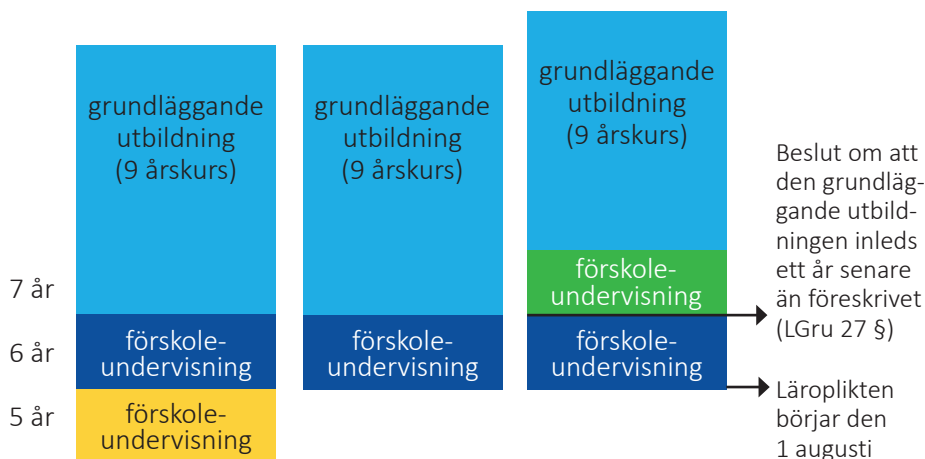
FÖRLÄNGD LÄROPLIKT

I 2 § i lagen om grundläggande utbildning föreskrivs att barn som har sin vanliga vistelseort i Finland är läropliktiga. Om barnet på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom uppenbart inte på nio år kan nå de mål som ställts för den grundläggande utbildningen, blir barnet läropliktigt ett år tidigare, det vill säga det år barnet fyller sex år. Detta kallas förlängd läroplikt. Beslutet om förlängd läroplikt fattas i samband med beslutet om särskilt stöd.

Förlängd läroplikt innebär att läroplikten inleds ett år tidigare än vad som föreskrivs; läroplikten förlängs inte i mitten eller slutet av den grundläggande utbildningen. I Finland upphör läroplikten när den läropliktiga fyller 18 år. Ett barn som inleder den grundläggande utbildningen vid sju års ålder går framåt i sina studier i samma årskurs som sina jämnåriga. Ett barn som börjar i årskurs 1 vid åtta års ålder (med ett beslut enligt 27 § i lagen om grundläggande utbildning), det vill säga ett år senare än sina jämnåriga, går under hela den grundläggande utbildningen i en årskurs under sina jämnåriga.

Vårdnadshavarna ansöker av utbildningsanordnaren om ett beslut om särskilt stöd och förlängd läroplikt för sitt barn. Den som för det egna barnet eller ett barn inom förskoleundervisningen har frågor om barnets utveckling, lärande,

18 år Läroplikten upphör

Figur: Alternativen för förlängd läroplikt
www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/forlangd-laroplikt

välbefinnande och funktionsförmåga kan kontakta kundtjänsten eller servicehandledningen för den lokala småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen, en speciallärare inom småbarnspedagogiken eller sakkunniga i en sektorsövergripande grupp inom hälso- och sjukvården.

En elev som omfattas av förlängd läroplikt får också alltid särskilt stöd. Beslutet om förlängd läroplikt är ett förvaltningsbeslut som fattas i samband med beslutet om särskilt stöd.

Besluten om förlängd läroplikt och särskilt stöd fattas ofta när barnet övergår till förskoleundervisningen. Om beslutet inte har fattats eller elevens situation förändras under förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen, kan beslutet undantagsvis också fattas senare. I dessa fall kan läroplikten inte längre förlängas, men beslutet påverkar storleken på elevens undervisningsgrupp och kan också påverka de läroämnena i vilka hen ges undervisning. Beslutet påverkar också den finansiering som utbildningsanordnaren får.

BESLUT OM SÄRSKILT STÖD

I samband med beslutet om särskilt stöd bestäms flera frågor som är viktiga med tanke på elevens rättsskydd eller användningen av undervisningsresurser. Innan beslutet om särskilt stöd fattas ska eleven, vårdnadshavaren eller elevens lagliga företrädare höras.

Beslutet om särskilt stöd granskas **alltid vid behov** samt lagstadgat efter årskurs 2 och före övergången till årskurs 7. Innan ett beslut om särskilt stöd granskas, ska det alltid göras en pedagogisk utredning för eleven.

En elev som får särskilt stöd har alltid en IP där det ingår en beskrivning av det stöd för lärandet som hen behöver, och vid behov anges hens individuella mål för lärandet. Efter att beslutet om särskilt stöd granskats ska elevens IP uppdateras så att den motsvarar det nya beslutet.

Hörandet av vårdnadshavaren och eleven kräver att vårdnadshavaren och eleven på förhand får veta syftet med hörandet, till exempel att man ska diskutera beslutet om särskilt stöd. Syftet med hörandet är att ge vårdnadshavarna och eleven möjlighet att framföra sin åsikt om exempelvis barnets behov av biträde eller handledare och sin bedömning av vilka hjälpmedel som behövs i undervisningen. Under hörandet förklarar man vad det planerade beslutet innebär i praktiken och hur det påverkar vardagen i elevens förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Enligt förvaltningslagen (44 § 3 mom.) ska det av ett beslut framgå motiveringen för beslutet och en specificerad uppgift om vad en part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet annars har avgjorts, till exempel en uppgift om elevens biträdestjänster.

I beslutet om särskilt stöd bestäms följande:

- elevens normala undervisningsgrupp
- eventuella tolknings- och biträdestjänster
- övriga tjänster som avses i 31 §, såsom hjälpmedel som eleven behöver eller stödperioder i en Valteriskola
- eventuella individualiserade läroämnen, ökning eller minskning av dem
- ordnande av undervisningen på ett sätt som avviker från den läroämnesindelning som föreskrivs i 11 §
- befrielse från undervisningen i något läroämne
- andra särskilda undervisningsarrangemang som beslutas om med stöd av 18 § i lagen om grundläggande utbildning, såsom arrangemang som gäller undervisningens innehåll eller sättet att ordna undervisningen
- beslut om förlängd läroplikt
- studierna enligt verksamhetsområden.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det av en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för eleven till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt. Om barnets behov av stöd förändras på de punkter som bestäms i beslutet om särskilt stöd ska beslutet granskas.

Det första beslutet om särskilt stöd grundar sig ofta på expertutlåtanden (lag om grundläggande utbildning 17 § 4 mom.). Därefter, för granskning av beslutet om särskilt stöd, ska utbildningsanordnaren göra en pedagogisk utredning om eleven. Samarbetet med elevens vårdnadshavare är viktigt både för utredningen av stödbehovet och för planeringen och ett lyckat genomförande av stödet.

Enligt 17 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning ska utbildningsanordnaren för ett beslut om särskilt stöd fatta ett skriftligt förvaltningsbeslut, som ska granskas åtminstone efter årskurs 2 samt före uppflyttningen till årskurs 7 samt **alltid vid behov**, det vill säga i situationer där en fråga som bestäms i beslutet om särskilt stöd förändras. Då ska man

- göra en pedagogisk utredning om eleven och ge den till vårdnadshavarna så att dessa kan bekanta sig med den,
- höra eleven och vårdnadshavaren,
- granska beslutet om särskilt stöd på det sätt som förutsätts i förvaltningslagen och för eleven fatta ett nytt beslut om särskilt stöd och
- uppdatera IP:n så att den överensstämmer med det nya beslutet.

Beslutet om särskilt stöd skickas till vårdnadshavaren för kännedom. I beslutet om särskilt stöd bestäms de frågor som eleven och vårdnadshavaren har hörts om. Till beslutet bifogas en besväransvisning för sökande av ändring.

I besvärсанvisningen anges namnet och kontaktuppgifterna för den aktör till vilken besvärsskriften ska skickas.

Du kan också bekanta dig med VIP-nätverkets informationsinslag om särskilt stöd på vip-verkosto.fi/sv/inspelningar/

Källa: www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/beslut-om-sarskilt-stod

PEDAGOGISK UTREDNING

Innan ett beslut om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren enligt lagen om grundläggande utbildning göra en pedagogisk utredning om eleven. En pedagogisk utredning innehåller:

- en skriftlig utredning om elevens framsteg i lärandet av de lärare som ansvarar för elevens undervisning
- en skriftlig utredning som genomförs i sektorsövergripande samarbete med yrkesutbildade personer inom elevvården om det särskilda stöd eleven fått och om elevens helhetssituation
- en skriftlig bedömning av utbildningsanordnaren om elevens behov av särskilt stöd.

De två utredningarna och bedömningen som baserar sig på dessa utgör en helhet som kallas pedagogisk utredning. En pedagogisk utredning ska göras också vid lagstadgade tidpunkter för granskning av beslutet om särskilt stöd (efter årskurs 2 och före övergången till årskurs 7) och alltid vid behov. En granskning av beslutet om särskilt stöd under förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen kan bli aktuell, om man rekommenderar undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden för eleven när den grundläggande utbildningen inleds eller om elevens normala undervisningsgrupp inte har fastställts i ett tidigare beslut om särskilt stöd. I den pedagogiska utredningen motiveras elevens behov av stöd i frågor som bestäms i beslutet om särskilt stöd. Utifrån den pedagogiska utredningen fattar utbildningsanordnaren beslut om de frågor som ska bestämmas i elevens beslut om särskilt stöd. Om eleven till exempel har nytta av handledning och stöd av en vuxen är det viktigt att motivera behovet av handledningen och stödet i den pedagogiska utredningen. På basis av detta kan man i beslutet om särskilt stöd besluta till exempel att eleven beviljas ett biträde och en handledare.

Du kan bekanta dig med blanketten Förslag om innehållet i beslutet om särskilt stöd utgående från den pedagogiska utredningen på Utbildningsstyrelsens webbplats, www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/modellblanketter

Källa: Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014

I förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska man utarbeta en **individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP)** för barn som behöver särskilt stöd. I denna plan ska det ingå en beskrivning av barnets förskoleundervisning eller grundläggande utbildning i praktiken, utgångspunkten för barnets undervisning och barnets mål för lärande, både på kort och lång sikt.

IP:n ska grunda sig på den läroplan som barnet ska följa. I förskoleundervisningen ska barnet följa läroplanen för förskoleundervisningen och i den grundläggande utbildningen läroplanen för den grundläggande utbildningen, varvid undervisningen ska ordnas enligt läroämnena eller verksamhetsområdena. Barnet kan följa endast en läroplan åt gången.

Dessutom ska man i IP:n anteckna vilka pedagogiska lösningar man ska använda, hur undervisningen ska ordnas i praktiken och vilket samarbete man ska idka för att målen ska uppnås. En IP är en skriftlig plan i vilken man antecknar barnets mål för förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen, undervisningens innehåll, de undervisningsarrangemang och pedagogiska metoder som ska användas samt det stöd och den handledning som barnet behöver. Det kan ingå uppgifter om till exempel specialundervisning, skolgångshandledarens stöd, individualisering av lärokurser i läroämnena eller ändring av timfördelningen. Allt stöd som barnet får antecknas i IP:n. Läraren ansvarar för anteckningarna i IP:n och för utarbetandet av de pedagogiska målen. Vårdnadshavarna samarbetar med läraren när IP:n utarbetas.

I IP:n fastställs bland annat

- elevens egna mål
- styrkor och intresseområden
- särskilda behov
- övriga pedagogiska lösningar, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, studiestrategier, arbetssätt, kommunikationsmetoder, läromedel, stöd för lärandet och noteringar om lärmiljön
- uppföljning och bedömning av elevens framsteg, bedömningsmetoder och tidpunkter
- mål för enskilda ämnen eller verksamhetsområden

Om barnet har en habiliteringsplan eller andra expertutlåtanden kan dessa användas, om vårdnadshavaren tillåter det. Med vårdnadshavarens tillstånd kan de terapeuter som ansvarar för barnets habilitering eller andra samarbetspartner delta i IP-mötet. En IP ska utarbetas varje läsår. I IP:n ska elevens behov av stöd anges och hur utvärderingen av IP:n ska genomföras. Hur IP:n genomförs ska följas upp minst en gång per läsår tillsammans med vårdnadshavarna och eleven.

DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN INLEDS ETT ÅR SENARE ÄN FÖRESKRIVET (LGRU 27 §)

Syftet med året eller åren inom förskoleundervisningen är att barnet ska lära sig färdigheter som det behöver för att kunna kan övergå till den grundläggande utbildningen. Om det under förskoleundervisning som barnet inlett vid sex års ålder, observeras att barnet skulle ha nytta av att fortsätta i förskoleundervisningen och att det skulle vara till fördel för barnet, kan man fatta ett beslut enligt 27 § i lagen om grundläggande utbildning för det. Beslutet innebär att barnet inleder den grundläggande utbildningen det år barnet fyller åtta år. Beslutet ska motiveras med ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande, som ska innehålla motiveringar för att inledandet av den grundläggande utbildningen skjuts upp. I utlåtandena är det bra att ta ställning till om fortsatt förskoleundervisning medför att barnet får mer kunskaper och färdigheter samt sociala och psykologiska förutsättningar för den grundläggande utbildningen som inleds ett år senare.

Att barnet ska inleda den grundläggande utbildningen ett år senare än föreskrivet kan **inte planeras eller beslutas på förhand**, till exempel när förskoleundervisningen inleds. Beslutet om detta fattas alltid av utbildningsanordnaren. När beslutet fattas ska förskolepersonalens ståndpunkt i frågan beaktas. Om barnet har börjat i den så kallade förskoleundervisningen som föregår läroplikten som femåring, är ett beslut om inledande av läroplikten ett år senare än föreskrivet enligt 27 § i lagen om grundläggande utbildning möjligt endast i undantagsfall. En sådan mycket exceptionell situation kan uppstå till exempel om barnet haft mycket frånvaro i förskoleundervisningen.

TRE STÖDNIVÅER FÖR LÄRANDET

De tre nivåerna av stöd för lärande och skolgång är allmänt, intensifierat och särskilt stöd. De stödformer som finns tillgängliga inom den grundläggande utbildningen är till exempel stödundervisning, specialundervisning på deltid, biträdestjänster och särskilda hjälpmedel. På varje stödnivå kan alla stödformer användas utom specialundervisning, som ska basera sig på ett beslut om särskilt stöd.

Allmänt stöd är det som primärt används för att svara på ett barns stödbehov. Detta innebär i allmänhet att enstaka pedagogiska lösningar och handlednings- och stödåtgärder sätts in som en del av vardagen i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för att påverka situationen i ett så tidigt stadium som möjligt. **Intensifierat stöd** är ett kontinuerligare, starkare och mer individuellt stöd för elevens lärande, förskoleundervisning och skolgång. Innan det intensifierade stödet inleds ska en pedagogisk bedömning av barnet göras. Barnet ges intensifierat stöd enligt den plan för lärande som ska utarbetas för barnet.

Särskilt stöd består av specialundervisning och annat stöd som barnet behöver och som ges enligt lagen om grundläggande utbildning. Specialundervisningen och det övriga stöd som eleven får bildar en systematisk helhet. Vårdnadshavarens stöd, sektorsövergripande samarbete och individuell handledning är viktiga. Beslutet om särskilt stöd fattas utifrån en pedagogisk utredning. Den pedagogiska utredningen ska vid behov kompletteras med ett psykologiskt eller medicinskt expertutlåtande eller en motsvarande social utredning.

Beslut om särskilt stöd som fattas enligt 17 § 4 mom. i lagen om grundläggande utbildning kan fattas utan pedagogisk utredning, på grundval av en psykologisk eller medicinsk bedömning, och det särskilda stödet börjar ges när barnet inleder förskoleundervisningen. För barnet utarbetas en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP).

I kommunernas skolor kan det finnas grupper som får så kallat krävande sektorsövergripande stöd. Krävande särskilt stöd eller krävande stöd är inte en fjärde nivå av stöd för lärandet. Barn och unga med allvarliga psykiska problem, flera funktionsnedsättningar eller grav funktionsnedsättning, utvecklingsstörning eller autismspektrumtillstånd kan behöva krävande sektorsövergripande stöd för växande, lärande eller skolgång. Dessa barn och unga behöver särskilt intensivt, planerat och yrkesövergripande stöd för sin skolgång och habilitering.

Källa: www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/stod-larande-och-skolgang

UNDERVISNING SOM ORDNAS ENLIGT VERKSAMHETSOMRÅDEN

För en elev som har en grav utvecklingsstörning, en annan allvarlig funktionsnedsättning eller en allvarlig sjukdom är det kanske inte till fördel att studera enligt läroämnena. Ett alternativ till studier som framskrider enligt läroämnena är undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden. Undervisningen ordnas enligt verksamhetsområden endast om det har konstaterats att det inte är till fördel för eleven att studera individualiserade lärokurser i läroämnena. Målet för undervisningen som ordnas enligt verksamhetsområden är att ge eleven sådana kunskaper och färdigheter som hen behöver för att klara sig så självständigt som möjligt i livet. Undervisning enligt verksamhetsområden är möjlig inom den grundläggande utbildningen.

Undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden ska stödja elevens helhetsutveckling och främja och upprätthålla elevens funktionsförmåga. I undervisning enligt verksamhetsområden studerar eleven inte läroämnena, utan hens individuella mål för lärandet fastställs för fem verksamhetsområden.

Verksamhetsområdena är följande:

- **motoriska färdigheter**
- **språk och kommunikation**

- **sociala färdigheter**
- **färdigheter för dagliga rutiner**
- **kognitiva färdigheter**

Du kan läsa mer om innehållet och verksamheten inom verksamhetsområdena i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-laroplanen-den-grundlaggande-utbildningen. Med målen för lärande och aktiviteterna inom undervisningen enligt verksamhetsområden kan du bekanta dig genom Pusselmodellen, som tagits fram av Valteri center för lärande och kompetens. Modellen finns på Valteris webbplats på www.valteri.fi/sv/skola/valteri-lp/. På Utbildningsstyrelsens webbplats finns information om hur man beslutar om undervisningen enligt verksamhetsområden i samband med beslutet om särskilt stöd www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/undervisning-som-ordnas-enligt-verksamhetsomrade. Läs också gärna handboken Jag lär mig och jag kan. Undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden.

SÄRSKILDA UNDERVISNINGSARRANGEMANG (LGRU 18 §)

Bestämmelser om särskilda undervisningsarrangemang finns i 18 § i lagen om grundläggande utbildning. Denna paragraf möjliggör att elevens undervisning delvis ordnas på ett annat sätt än vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning och grunderna för läroplanen. En sådan situation kan uppstå av till exempel skäl som har samband med elevens hälsotillstånd. Om elevens veckotimmar minskas ska det finnas hälsoskäl för det. Hälsotillståndet bedöms av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, så i första hand behövs ett expertutlåtande om elevens somatiska eller psykiska situation som hindrar eller försvårar skolgången. För alla elever som får särskilt stöd fattas beslutet om särskilda undervisningsarrangemang (18 § i lagen om grundläggande utbildning) alltid i samband med beslutet om särskilt stöd. Därefter beskriver man konkret i IP:n hur elevens studier ska genomföras i praktiken. Du kan också bekanta dig med VIP-nätverkets informationsinslag om ämnet på vip-verkosto.fi/sv/inspelningar/.

ELEVVÅRD

Med elevvård avses främjande och upprätthållande av elevens studieframgång, psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskoleundervisnings- och skolgemenskapen. I elevvårdsarbetet utgår man från barnets bästa och främjar barnets välbefinnande. Elevvården genomförs i första hand som förebyggande, gemensam elevvård

som stöder hela gemenskapen. Eleverna har också rätt till individuellt inriktad elevvård. Inom förskoleundervisningen hör följande tjänster till den individuellt inriktade elevvården: rådgivningsbyråtjänsterna enligt hälso- och sjukvårdslagen, skolhälsovårdstjänsterna, kurator- och psykologtjänsterna och den sektorsövergripande individuellt inriktade elevvården. Eleven har rätt till psykolog- eller kuratorstjänster inom en viss föreskriven tidsfrist. I den individuellt inriktade elevvården ingår en sektorsövergripande expertgrupp som tillsätts från fall till fall för att stödja en elev som behöver det. Individuellt inriktad elevvård grundar sig alltid på frivillighet och förutsätter elevens och vid behov vårdnadshavarens samtycke.

Källa: www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/elev-och-studerandevard

MORGON- OCH EFTERMIDDAGSVERKSAMHET

Skolelevernas morgon- och eftermiddagsverksamhet, som det finns bestämmelser om i lagen om grundläggande utbildning, är avsedd för elever i årskurs 1 och 2 och för elever som får särskilt stöd även i andra årskurser. Verksamheten ordnas i den omfattning som kommunen bestämmer. Morgon- och eftermiddagsverksamheten för skolelever ska erbjuda stimulerande och trygg verksamhet före och efter skoldagen. Syftet med verksamheten är att

- stödja hemmets och skolans fostrande arbete
- stödja utvecklingen av barnens känsloliv och deras etiska utveckling
- främja barnens välfärd och jämlikheten i samhället
- förebygga utslagning och öka delaktigheten
- erbjuda barnen allsidiga möjligheter att delta i ledd och rekreerande verksamhet
- möjliggöra vila i en lugn miljö.

I IP:n som utarbetas för eleven kan man vid behov beskriva elevens deltagande i morgon- och eftermiddagsverksamhet och samarbetet med den som ordnar verksamheten. Man kan också beskriva hur målen och verksamhetsmodellerna för morgon- och eftermiddagsverksamheten stöder elevens utveckling. På det sättet blir elevens dag en pedagogisk helhet. En uppgift om att en elev får särskilt stöd samt tillhörande dokument och uppgifterna i dem är sekretessbelagda. För överlämnande av sekretessbelagda uppgifter om en elev till personalen inom morgon- och eftermiddagsverksamheten krävs vårdnadshavarens specificerade tillstånd.

Källa: www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/morgon-och-eftermiddagsverksamhet

Morgon- och eftermiddagsvården för barn med utvecklingsstörning kan också ordnas som verksamhet som antecknas i specialomsorgsprogrammet (Lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda 2 §).

SAMARBETSPARTNER FÖR UNDERVISNINGEN

Valteri center för lärande och kompetens

Valteri center för lärande och kompetens lyder under Utbildningsstyrelsen och har sex verksamhetsställen i Finland. Vid Valteris alla verksamhetsställen finns också en skola som erbjuder undervisning för de elever inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen som får särskilt stöd. Det är elevens hemkommun som ansöker om elevplats i en Valteriskola.

Valteri stöder förverkligandet av närskoleprincipen genom att erbjuda mångsidiga tjänster för behov av allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Valteri erbjuder elever, deras familjer och dem som arbetar med eleven stöd för elevens lärande och skolgång. Tjänsterna kan till exempel bestå av handledningsbesök på ett daghem eller en skola, stödperioder antingen lokalt eller i en Valteriskola, utvärderingar och habilitering. Valteri tillhandahåller också utbildning, kommunpartnerskap, konsultation, arbetshandledning, läromedel och publikationer. Valteri erbjuder tjänster på finska och svenska. Du kan bekanta dig med Valteris verksamhet på adressen www.valteri.fi/sv/.

Elmeri-skolor

Med Elmeri-skolor avses specialskolor som tidigare drevs av specialomsorgsdistrikt. Numera drivs de dock av kommuner eller samkommuner. Det finns tio Elmeri-skolor och utbildningsanordnarna kan vara samkommuner för sjukvårds- och socialtjänster eller kommuner.

Elmeri-skolorna erbjuder undervisning för elever med utvecklingsstörning, elever med autismspektrumtillstånd samt barn och unga som behöver psykosocialt stöd. Undervisningen ges både enligt verksamhetsområden och läroämnen. En del av skolorna erbjuder också förskoleundervisning, påbyggnadsundervisning och kortvarig undervisning för elever som genomgår intervall-, undersöknings- eller habiliteringsperioder. Verksamheten i Elmeri-skolorna motsvarar verksamheten i de svenskspråkiga grundskolor som erbjuder undervisning enligt verksamhetsområden. www.elmerikoulut.fi

UTDRAG UR LAGEN OM GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING (628/1998) OCH LÄROPLIKTSLAGEN (1214/2020)

17 § Särskilt stöd

Beslut om särskilt stöd ska fattas skriftligen av utbildningsanordnaren och beslutet granskas åtminstone efter årskurs två och före uppflyttningen till årskurs sju. I beslutet om att ge särskilt stöd ska anges den normala undervisningsgruppen, eventuella tolknings- och biträdestjänster samt övriga tjänster som avses i 31 § och vid behov undantagsarrangemang i undervisningen enligt 1 mom.

Ett beslut om särskilt stöd får inte meddelas innan utbildningsanordnaren hört eleven och dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare, fått en utredning om elevens framsteg vid inläringen av dem som ansvarar för elevens undervisning och en utredning genom yrkesövergripande samarbete tillsammans med yrkesutbildade personer inom elevvården om det intensifierade stöd eleven fått och om helhetssituationen för honom eller henne. Utifrån dessa uppgifter ska utbildningsanordnaren bedöma behovet av särskilt stöd (pedagogisk utredning). Den pedagogiska utredningen ska vid behov kompletteras med ett psykologiskt eller medicinskt expertutlåtande eller en motsvarande social utredning.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det av en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för eleven till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt.

17 a § Individuell plan för anordnande av undervisning

För verkställigheten av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan tas fram för anordnande av undervisning. Planen ska tas fram i samarbete med eleven och vårdnadshavaren eller vid behov med en annan laglig företrädare för eleven, om det inte finns ett uppenbart hinder för det.

Av planen ska det framgå att undervisning eller annat stöd ges eleven i enlighet med beslutet om särskilt stöd. Planen granskas vid behov, dock minst en gång per läsår, i enlighet med elevens behov. Det centrala innehållet i planen bestäms i grunderna för läroplanen.

18 § Särskilda undervisningsarrangemang

Studierna för en elev kan delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag eller med stöd av den, om

- 1) eleven anses till någon del redan ha kunskaper och färdigheter som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs,
- 2) det med hänsyn till elevens förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att eleven skall genomgå den grundläggande utbildningens lärokurs, eller
- 3) detta är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd.

25 § Läroplikt

Om ett handikapp eller en sjukdom hos barnet medför att de mål som ställts för den grundläggande utbildningen uppenbarligen inte kan nås under nio år, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som bestäms i 1 mom. och läroplikten fortgår i 11 år.

26 a § Deltagande i förskoleundervisning

Året innan läroplikten uppkommer ska barnen delta i ettårig förskoleundervisning eller annan verksamhet genom vilken målen för förskoleundervisningen uppnås.

Bestämmelser om skyldigheten för ett barn som omfattas av förlängd läroplikt att delta i förskoleundervisning finns i

3 § 2 mom. i läropliktslagen. Dessutom har ett barn som omfattas av förlängd läroplikt rätt att få förskoleundervisning det år barnet fyller fem år.

Barn som enligt 27 § inleder den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs har utöver det som anges i 1 mom. i denna paragraf rätt till förskoleundervisning också det år läroplikten uppkommer.

27 § Inledande av utbildning vid annan tidpunkt

Ett barn som enligt psykologisk och vid behov även medicinsk utredning har förutsättningar att klara av studierna har rätt att inleda den grundläggande utbildningen ett år tidigare än vad som bestäms. Med stöd av sådan utredning kan en utbildningsanordnare också ge ett barn tillstånd att inleda den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som bestämts

LÄROPLIKTSLAGEN (1214/2020) 2 § 3 mom. När läroplikten börjar och upphör

Om barnet på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom uppenbart inte på nio år kan nå de mål som ställts för den grundläggande utbildningen i lagen om grundläggande utbildning, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som anges i 2 mom. (förlängd läroplikt

Källor: Lagen om grundläggande utbildning (628/1998) www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628
Läropliktslagen (1214/2020) www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2020/20201214

NYTTIGA MATERIAL OCH LÄNKAR

Pusselmodellen för undervisningen enligt verksamhetsområden vip-verkosto.fi/wp-content/uploads/2019/12/Undervisning-enligt-verksamhetsomrade-Pusselbitsmodellen_valteri.pdf

Modellblanketter för den pedagogiska utredningen och IP:n: www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/modellblanketter

Valteri center för lärande och kompetens: www.valteri.fi/sv

VIP-nätverket: vip-verkosto.fi/sv/

Webbplatsen för forsknings- och utvecklingsprojektet TUVET (2018–2021): www.tuvet.fi (på finska)

e-Erika (01/2022):

Temanummer om undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden (på finska)
journals.helsinki.fi/e-erika/issue/view/160

Hyytiäinen M., Kokko L., Mäki M., Pietiläinen E. & Virtanen P. 2014. Vaikavammaisten oppilaiden opetus – Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. 3:e reviderade upplagan 2014. Helsingfors: Erja Pietiläinen och Maiju Mäki, Kehitysvammaliitto ry.

Juurikainen, O. 2018. Saatan oppia hitaasti. Vinkkejä toiminta-alueittain opiskelevien lasten ja nuorten opetukseen. Sanoina: Saksa.

Äikäs, A. & Rämä, I. (red.) 2022. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus. PS-kustannus.

KÄLLOR

Läropliktslagen (2020/1214) www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2020/20201214

Lagen om grundläggande utbildning www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628

Förordningen om grundläggande utbildning www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980852

Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012) www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2012/20120422

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-laroplanen-den-grundlaggande-utbildningen

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 www.oph.fi/sites/default/files/documents/174850_grunderna_for_forskoleundervisningens_laroplan_2014_0.pdf

Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-planen-smabarnspedagogik

BESLUT OM SÄRSKILT STÖD

www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/beslut-om-sarskilt-stod

www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/sarskilt-stod

FÖRLÄNGD LÄROPLIKT

www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/forlangd-laroplikt

UNDERVISNING ENLIGT VERKSAMHETSOMRÅDEN

www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/undervisning-som-ordnas-enligt-verksamhetsomrade

www.valteri.fi/artikkelit/tavoitteet-kootaan-yksilöllisesti-toiminta-alueittain-opiskelun-palapeli-malli/

www.valteri.fi/artikkelit/tavoitteen-asettaminen-toimintakyky-huomioiden/

ELEVVÅRD

Lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2013/20131287

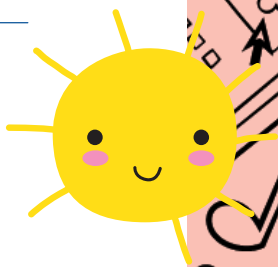
Elevvård www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/elev-och-studerandevard

MORGON- OCH EFTERMIDDAGSVERKSAMHET

www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/morgon-och-eftermiddagsverksamhet

Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten 2011

Utbildningsstyrelsens anvisningar www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina

[illegible]

The image shows a full-page decorative background with a pink and orange pattern of geometric shapes and symbols. The central area is a white rectangle with blue horizontal lines for writing. The title 'ANTECKNINGAR' is at the top left. Decorative shapes (blue circle, orange square, pink triangle) are at the bottom right.

[illegible]

Denna handbok gäller barn med grav funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom och är riktad till deras vårdnadshavare, yrkesutbildade inom habiliteringsarbete och sjuk- och hälsovård samt personal inom småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning. I handboken klargörs vad som bör beaktas vid planering av barnets förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Dessutom förklarar handboken de termer som används inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och förvaltningsbeslutens betydelse. Målet är att ge begriplig information om hur förvaltningsbesluten om undervisningen för ett barn med grav funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom påverkar deras skolgång.

VIKTIGT!

- Barnets förskoleundervisning och grundläggande utbildning kan börja planeras när barnet fyllt fyra år.
- Det är viktigt med samarbete mellan hemmet, småbarnspedagogiken, skolan, dem som ger barnet habilitering och sakkunniga inom hälso- och sjukvården när barnets småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning planeras.
- För ett barn som omfattas av förlängd läroplikt kan förskoleundervisningen pågå i två år och börja när barnet är fem år gammalt.
- I den grundläggande utbildningen ordnas undervisningen enligt läroämnen eller verksamhetsområden.
- I beslutet om särskilt stöd bestäms flera frågor som är viktiga med tanke på barnets rättsskydd eller användningen av resurser.
- I den pedagogiska utredningen ska de frågor som bestäms i samband med beslutet om särskilt stöd motiveras, och i motiveringen ska stödet för barnets lärande och individuella behov beaktas.

Följande har ansvarat för utarbetandet av handboken:

VIP-nätverkets temagrupp för undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden

Päivi Lång, handledande lärare, Valteri center för lärande och kompetens | **Pirjo Koivula**, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen | **Irene Rämä**, forskardoktor, Helsingfors universitet | **Lauri Rätty**, specialklasslärare, Jyväskylä | **Merja Mannerkoski**, specialsakkunnig, UKM | **Aino Äikäs**, universitetslektor, Östra Finlands universitet | **Maiju Mäki**, producent, Kehitysvammaliitto | **Vera Tarvonen**, daghemsföreståndare, Helsingfors stad | **Hannu Heiskala**, docent i barnneurologi, Helsingfors universitet

Bilder: iStockphoto | Layout: Source Creative Oy, 2022

UNDERVISNINGS- OCH
KULTURMINISTERIET

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

VALTERI